HOÀN THIỆN QUY ĐỊNH VỀ HỢP ĐỒNG CHO VAY GIỮA CÔNG TY ĐẠI CHÚNG VỚI NGƯỜI LIÊN QUAN

ĐOÀN NGUYỄN MINH THUẬN
BÙI THỊ MỸ HƯƠNG
Khoa Luật, Trường Đại học Cần Thơ

Nhận bài ngày 04/5/2025. Sửa chữa xong 09/5/2025. Duyệt đăng 15/5/2025.

Abstract

Lending is a common activity in the national economy, typically associated with credit institutions and financial companies. However, loan contracts between public companies and related parties such as shareholders, board members, directors, and managers also frequently arise in corporate operations. These transactions may pose risks of self-dealing and conflicts of interest. This article analyzes the current legal framework governing such contracts and offers recommendations for improving the regulations to ensure greater transparency, fairness, and accountability in corporate governance.

Keywords: *Loan contract, public companies, related persons, conflict of interest, transaction control.*

1. Đặt vấn đề

Cho vay là hoạt động phổ biến trong nền kinh tế quốc dân, nó gắn liền với các tổ chức tín dụng, công ty tài chính. Tuy nhiên, hiện nay có một loại hợp đồng (HĐ) cho vay giữa công ty đại chúng với người có liên quan như cổ đông, thành viên Hội đồng quản trị (HĐQT), giám đốc, người quản lý của công ty đại chúng và bên liên quan của đối tượng này đang phổ biến trong hoạt động kinh doanh của doanh nghiệp. HĐ với bên liên quan của công ty đại chúng có thể làm phát sinh các vấn đề đáng để xem xét mà nhiều người vẫn bình luận về "khả năng tư lợi", có khả năng xảy ra xung đột lợi ích khi thực hiện các HĐ này. Bài viết phân tích quy định pháp luật đồng thời đề xuất ý kiến góp phần hoàn thiện quy định về vấn đề này.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Thực tiễn việc hạn chế, kiểm soát các hợp đồng cho vay giữa công ty đại chúng với người có liên quan

Vào ngày 13/6/2022, Ủy ban Chứng khoán Nhà nước đã ra Quyết định xử phạt vi phạm hành chính đối với Công ty cổ phần Xây dựng 1369 số tiền phạt là 85 triệu đồng do vi phạm quy định pháp luật quản trị công ty về giao dịch với cổ đông. Cụ thể, theo kiểm tra của Ủy ban Chứng khoán Nhà nước trên Báo cáo Tài chính tổng hợp được kiểm toán năm 2020 của Công ty thì Công ty này có phát sinh HĐ cho vay đối với cổ đông của Công ty là ông Lê Minh Tân đồng thời cũng là Chủ tịch HĐQT của Công ty này với số tiền 12 tỷ đồng [11] nhưng không được cấp có thẩm quyền thông qua và công bố thông tin đúng quy định. Ngày 03/5/2024, Ủy ban Chứng khoán Nhà nước đã ban hành Quyết định số 493/QĐ-XPHC về việc xử phạt vi phạm hành chính trong lĩnh vực chứng khoán và thị trường chứng khoán (TTCK) đối với Công ty cổ phần BV Land với số tiền phạt là 112.500.000 đồng đối với hành vi vi phạm quy định về giao dịch với cổ đông, người quản lý doanh nghiệp và người có liên quan của các đối tượng này (Công ty cổ phần BV Land cho Công ty cổ phần Tập đoàn Bách Việt là công ty mẹ và người có liên quan của cổ đông, thành viên HĐQT của Công ty cổ phần BV Land, vay số tiền 31 tỷ đồng theo HĐ vay vốn số 0606-2023/BVL-BVG ngày 07/6/2023 khi chưa có Nghị quyết Đại hội đồng cổ đông hoặc

Email: dnmthuan@ctu.edu.vn

Nghị quyết HĐQT thông qua[1].

Trong khi đó, kể từ Nghị định của Chính phủ số 71/2017/NĐ-CP ngày 06/6/2017 hướng dẫn về quản trị công ty áp dụng đối với công ty đại chúng có hiệu lực thi hành từ ngày 01/8/2017 và đến nay là Luật Doanh nghiệp năm 2020, Luật Chứng khoán năm 2019 và các văn bản hướng dẫn có liên quan cũng đã có những quy định về việc hạn chế và kiểm soát HĐ cho vay, cấp bảo lãnh đối với cổ đông công ty đại chúng cũng như các HĐ có khả năng tư lợi trong công ty đại chúng. Tuy nhiên, tại sao các công ty đại chúng lại không thực thi, không nghiêm túc chấp hành quy định đã đặt ra, tại sao quy định pháp luật lại cấm loại HĐ cho vay, cấp bảo lãnh giữa công ty đại chúng và cổ đông, và có phải mức chế tài xử phạt đối với hành vi vi phạm này còn quá thấp nên các doanh nghiệp vẫn còn "làm lơ" và chấp nhận vi phạm.

2.2. Quy định pháp luật về hợp đồng cho vay giữa công ty đại chúng với người có liên quan[2]

2.2.1. Quy định tại Bộ luật Dân sự năm 2015

HĐ vay tài sản là một hợp đồng dân sự *"là sự thỏa thuận giữa các bên, theo đó bên cho vay giao tài sản cho bên vay; khi đến hạn trả, bên vay phải hoàn trả cho bên cho vay tài sản cùng loại theo đúng số lượng, chất lượng và chỉ phải trả lãi nếu có thỏa thuận hoặc pháp luật có quy định"*[3]. Như vậy, với quy định của Bộ luật Dân sự việc cho vay là sự thỏa thuận của các bên, không có hạn chế sự tham gia của các chủ thể, mọi chủ thể đều có quyền bình đẳng như nhau. Bên cạnh đó, một trong những nguyên tắc cơ bản của pháp luật dân sự đó là: *"Cá nhân, pháp nhân xác lập, thực hiện, chấm dứt quyền, nghĩa vụ dân sự của mình trên cơ sở tự do, tự nguyện cam kết, thỏa thuận. Mọi cam kết, thỏa thuận không vi phạm điều cấm của luật, không trái đạo đức xã hội có hiệu lực thực hiện đối với các bên và phải được chủ thể khác tôn trọng."*[4]; thế nên, HĐ vay giữa chủ thể là công ty đại chúng và người có liên quan của công ty đại chúng nếu không vi phạm điều cấm của luật, không trái đạo đức xã hội thì là hoàn toàn hợp pháp và cần được bên thứ ba tôn trọng theo tinh thần của pháp luật dân sự.

2.2.2. Quy định tại Luật Doanh nghiệp năm 2020

Tuy nhiên, bên cạnh luật chung thì doanh nghiệp còn phải tuân thủ quy định tại các luật chuyên ngành. Luật Doanh nghiệp năm 2020 có quy định riêng đối với HĐ giữa công ty với người có liên quan[5], theo đó khi công ty thực hiện HĐ với người có liên quan cần quan tâm các nhân tố như: giá trị của HĐ, đối tượng của HĐ, chủ thể của HĐ là người liên quan như thế nào của doanh nghiệp,… để xem xét cơ quan thông qua giao dịch này sẽ là Đại hội đồng cổ đông hoặc HĐQT công ty. Bên cạnh việc xem xét này HĐ muốn được thông qua còn cần thực hiện các thông báo về đối tượng có liên quan, gửi kèm dự thảo hoặc nội dung chủ yếu của giao dịch, công khai hợp đồng phù hợp với quy định của pháp luật[6], nhằm đảm bảo nguyên tắc trung thực, cẩn trọng trong mọi hoạt động của công ty.

Như vậy, có thể thấy Luật Doanh nghiệp năm 2020 hiện cho phép đối với các HĐ với các bên có liên quan và không có quy định loại trừ, bao gồm cả HĐ cho vay.

2.3.3. Quy định tại Luật Chứng khoán năm 2019 và văn bản hướng dẫn

Công ty đại chúng là công ty cổ phần đã thực hiện chào bán thành công cổ phiếu ra công chúng với số lượng cổ đông lớn[7], do đó, ngoài Luật Doanh nghiệp công ty đại chúng còn chịu sự điều chỉnh bởi quy định của pháp luật chứng khoán. Tuy nhiên, xem xét các quy định của Luật Chứng khoán năm 2019, luật này cũng chỉ quy định rằng công ty đại chúng cần tuân thủ quy định về ngăn ngừa xung đột lợi ích và công bố thông tin minh bạch, tuân thủ các quy định về giao dịch với cổ đông, người quản lý doanh nghiệp và người có liên quan của đối tượng này, bảo đảm quyền, lợi ích hợp pháp của người có quyền lợi liên quan đến công ty[8].

---

1) Ngày 03/5/2024, Ủy ban Chứng khoán Nhà nước đã ban hành Quyết định số 493/QĐ-XPHC về việc xử phạt vi phạm hành chính trong lĩnh vực chứng khoán và thị trường chứng khoán đối với Công ty cổ phần BV Land.
2) Khoản 46 Điều 4 Luật Chứng khoán năm 2019.
3) Điều 463 Bộ luật Dân sự năm 2015.
4) Xem Điều 3 Bộ luật Dân sự năm 2015.
5) Khoản 23 Điều 4 Luật Doanh nghiệp năm 2020.
6) Xem Điều 167 Luật Doanh nghiệp năm 2020.
7) Xem Điều 32 Luật Chứng khoán năm 2019.
8) Xem khoản 6 Điều 41 Luật Chứng khoán năm 2019.

Tuy việc cho vay giữa công ty đại chúng và người có liên quan là hoàn toàn phù hợp với quy định của Bộ luật Dân sự, có thể thực hiện theo quy định của Luật Doanh nghiệp năm 2020 và cũng không có quy định cấm tại Luật Chứng khoán năm 2019. Nhưng tại Nghị định số 155/2020/NĐ-CP do Chính phủ ban hành ngày 31/12/2020 quy định chi tiết thi hành một số điều của Luật Chứng khoán (Nghị định 155/2020/NĐ-CP, cụ thể là Điều 293 của Nghị định này quy định về việc công ty đại chúng không được cung cấp khoản vay hoặc bảo lãnh cho cổ đông là (i) cá nhân và người có liên quan của cổ đông đó là cá nhân; (ii) tổ chức và người có liên quan của cổ đông đó là cá nhân; (iii) người có liên quan của cổ đông là tổ chức, trừ các trường hợp ngoại lệ.

Trừ khi công ty đại chúng là tổ chức tín dụng, công ty đại chúng không được cấp khoản vay cho "cổ đông là cá nhân và người có liên quan của cổ đông đó là cá nhân", "cổ đông là tổ chức và người có liên quan của cổ đông đó là cá nhân", "người có liên quan của cổ đông là tổ chức" trừ một số trường hợp công ty đại chúng trong cùng tập đoàn, hoạt động theo nhóm công ty như dẫn chiếu tại quy định nêu trên.

Trong khoa học pháp lý, các nhà bình luận thường cho rằng HĐ được ký kết giữa công ty đại chúng và bên có liên quan là HĐ có khả năng tư lợi, và đặc biệt không cho phép công ty đại chúng thực hiện cấp khoản vay, cấp bảo lãnh cho các đối tượng liên quan nêu chi tiết tại Điều 293 Nghị định số 155/2020/NĐ-CP. Thế nhưng, quy định không cho phép các công ty đại chúng thực hiện giao dịch này nhưng thực tiễn thực thi thì không đúng như mong đợi.

2.3. Vận dụng quy định vào thực tiễn thực thi của các công ty đại chúng

Khi áp dụng các quy định về hạn chế HĐ cho vay giữa công ty đại chúng và người có liên quan, thực tiễn thực thi phát sinh một số vấn đề như sau:

2.3.1. Quy định cấm công ty đại chúng cấp khoản vay cho cổ đông và nhóm người có liên quan là không phù hợp

Các nhà bình luận vẫn luôn cho rằng HĐ được ký với bên có liên quan là "HĐ có khả năng tư lợi", "có khả năng" là chưa chắc chắn nó sẽ phát sinh vấn đề tư lợi, nếu muốn xem xét HĐ có khả năng tư lợi hay không thì nên đưa nó lên bàn cân với các "HĐ không có khả năng tư lợi khác" được thực hiện trên cơ sở công khai đầy đủ thông tin, không vì lợi thế cá nhân, HĐ được đảm bảo tính công bằng và trung thực [6].

Luật Doanh nghiệp năm 2020 có quy định về nghĩa vụ của cổ đông là *"không được rút vốn đã góp bằng cổ phần phổ thông ra khỏi công ty dưới mọi hình thức, trừ trường hợp được công ty hoặc người khác mua lại cổ phần"*[9], mà cổ đông chỉ được yêu cầu công ty mua lại khi đã biểu quyết không thông qua việc tổ chức lại công ty hoặc thay đổi quyền, nghĩa vụ của cổ đông quy định tại Điều lệ của công ty đó[10]. Các quy định này làm hạn chế quyền của cổ đông, nếu cổ đông có thay đổi nguyện vọng hay trong những trường hợp cần thiết thì cổ đông cũng không thể yêu cầu công ty mua lại cổ phần của mình. Vậy, việc đã hạn chế quyền rút vốn, yêu cầu công ty mua lại cổ phần của cổ đông, thì nay với quy định việc công ty đại chúng không thể cấp khoản vay cho cổ đông lại càng dồn cổ đông vào thế yếu, trong khi đó với vị thế là ông chủ của công ty, cổ đông được lợi ích thì ít mà quyền thì khi có khi không, ví dụ như quyền nhận cổ tức thì lại là một vấn đề pháp luật cần hoàn thiện khác [4].

Xem xét trong năm 2024, TTCK có biến động với các phiên tăng, giảm đan xen, với xu hướng phục hồi so cuối năm trước. Tính đến ngày 27/12/2024, chỉ số VN-Index đạt 1.275,14 điểm, tăng 12,9% so với cuối năm 2023. Mức vốn hóa thị trường cổ phiếu đạt gần 7,2 triệu tỷ đồng, tăng 21,2% so với cuối năm 2023, tương đương 70,4% GDP ước tính năm 2023; giá trị giao dịch bình quân đạt 21,1 nghìn tỷ đồng/ phiên, tăng 19,9% so với bình quân năm trước[11]. TTCK trong nước từ ngày 24-28/3/2025 tiếp tục chịu áp lực điều chỉnh khi có tới 4/5 phiên giảm điểm, nối dài tuần giảm điểm thứ hai liên tiếp kể từ đỉnh 1.340 điểm. Với việc dòng tiền đang suy giảm, sự bất định của chính sách thuế quan toàn cầu, thiên tai… khiến tâm lý thận trọng có thể còn duy trì trong ngắn hạn [10].

Trong những trường hợp như vậy, việc cổ đông đề nghị hỗ trợ từ công ty theo quan điểm của tác

9) Xem Điều 119 Luật Doanh nghiệp năm 2020.

10) Xem Điều 132 Luật Doanh nghiệp năm 2020.

11) Uyên Tô (2024), *Năm 2024, thanh khoản thị trường chứng khoán đạt 21.100 tỷ đồng/phiên, tăng 19,9%*, nguồn: https://thitruongtaichinhtiente.vn/nam-2024-thanh-khoan-thi-truong-chung-khoan-dat-21-100-ty-dong-phien-tang-19-9-64985.html, truy cập ngày 28/4/2025.

giả là có thể chấp nhận, công ty đại chúng cho cổ đông vay với HĐ được phê duyệt, thông tin được công khai như đối với các loại HĐ, giao dịch khác. Bởi vì nói đi cũng phải nói lại, với những cổ đông là cá nhân là những người cần được bảo vệ nhiều nhất, vì họ chẳng có gì bảo đảm, việc một cổ đông sử dụng phần lớn tiền, tài sản của mình để đầu tư vào cổ phiếu của một công ty đại chúng, nhưng cũng có trường hợp khẩn cấp họ cần tiền nhưng giá cổ phiếu không như kỳ vọng nên không thể bán, không thể đi vay vì không chứng minh được nguồn thu thì với một cổ đông lớn, chiến lược như vậy có thể nhờ công ty đại chúng của mình hỗ trợ tài chính hay không.

2.3.2. Tại sao đã có quy định cấm mà công ty đại chúng vẫn vi phạm

Như trường hợp của Công ty cổ phần Xây dựng 1369 [11], từ thời điểm tháng 01/8/2017 quy định việc không cho cổ đông và người có liên quan vay đã được áp dụng, tuy nhiên, doanh nghiệp vẫn chấp nhận vi phạm quy định này. Một trường hợp khác là [9] Công ty cổ phần BV Land cho Công ty cổ phần Tập đoàn Bách Việt là công ty mẹ và người có liên quan của cổ đông, thành viên HĐQT của Công ty cổ phần BV Land, vay số tiền 31 tỷ đồng theo Hợp đồng vay vốn số 0606-2023/BVL-BVG ngày 07/6/2023 khi chưa có Nghị quyết Đại hội đồng cổ đông hoặc Nghị quyết HĐQT thông qua[12].

Như vậy, có thể đặt ra một số giả thuyết việc công ty đại chúng biết quy định pháp luật mà vẫn vi phạm đó là:

- *Chế tài đối với hành vi chưa đủ răn đe*. Tại Nghị định số 156[13] được sửa đổi, bổ sung bởi Nghị định số 128[14] của Chính phủ quy định về việc công ty thực hiện giao dịch với cổ đông, người quản lý doanh nghiệp và đối tượng có liên quan của đối tượng này sẽ bị phạt tiền từ 100.000.000 đồng đến 150.000.000 đồng[15], chỉ có mức phạt tiền và không có biện pháp phạt bổ sung nào, như buộc hủy bỏ HĐ, buộc nộp lại số lợi ích bất hợp pháp có được từ giao dịch đó cho công ty.

- *Sức ảnh hưởng quá lớn của của cổ đông lớn*. Trong công ty cổ phần quyền của các cổ đông tương ứng với số vốn đã góp vào công ty, với các cổ đông lớn họ nắm quyền kiểm soát gần như tuyệt đối khi mà hầu hết các quyết định công ty chỉ cần quá nửa số cổ phần biểu quyết tại Đại hội đồng cổ đông chấp thuận, và cổ đông lớn thì luôn luôn có chân trong HĐQT. Khi một nhóm cổ đông chi phối hoạt động của công ty, họ sẽ có thể có động cơ để tối đa hóa giá trị công ty phục vụ lợi ích của chính mình [4]. Việc một doanh nghiệp có thể lấy ra số tiền cho vay hàng chục tỷ đồng như trường hợp Công ty 1369, hay hàng trăm tỷ đồng thì số tiền phạt ở mức chục triệu, tối đa là 150 triệu thì đo lường mức độ rủi ro, với quy mô của một công ty đại chúng họ hoàn toàn có thể chấp nhân mức phạt này nhằm đạt được một "lợi ích lớn hơn".

2.4. Kiến nghị

Xét thấy, HĐ vay hay các loại hợp đồng khác giữa công ty đại chúng và người liên quan nếu nó phù hợp với các nguyên tắc cơ bản của pháp luật, không vi phạm điều cấm, có sự thỏa thuận thống nhất ý chí của các bên, có lợi ích đối ứng thì HĐ nên được chấp thuận. Trên cơ sở các nội dung được phân tích và trình bày ở trên tác giả đề xuất một số ý kiến. Cụ thể như sau:

2.4.1. Đề xuất sửa đổi quy định tại Điều 293 Nghị định số 155, cho phép hợp đồng cấp khoản vay giữa công ty đại chúng và các bên có liên quan

Sửa đổi việc cấm và hạn chế này thành cho phép loại HĐ cấp khoản vay giữa công ty đại chúng và người có liên quan, nhưng cơ chế thông qua, cơ chế công khai, công bố thông tin khi ký kết HĐ này được thực hiện như đối với các "hợp đồng có khả năng tư lợi" khác. Theo TS. Nguyễn Thanh Lý nhận định *HĐ có khả năng tư lợi những hợp đồng nó có thể mang lại rủi ro cho công ty, nhưng trong quản trị công ty để đảm bảo lợi ích tốt nhất cho công ty, pháp luật không nên lựa chọn cách thức cấm đoán đối với những HĐ có khả năng tư lợi này.*

12) Ngày 03/5/2024, Ủy ban Chứng khoán Nhà nước đã ban hành Quyết định số 493/QĐ-XPHC về việc xử phạt vi phạm hành chính trong lĩnh vực chứng khoán và thị trường chứng khoán đối với Công ty cổ phần BV Land.

13) Nghị định số 156/2020/NĐ-CP ngày 31/12/2020 của Chính phủ ban hành quy định xử phạt vi phạm hành chính trong lĩnh vực chứng khoán và thị trường chứng khoán.

14) Nghị định số 128/2021/NĐ-CP ngày 30/12/2021 của Chính phủ sửa đổi, bổ sung một số điều của Nghị định số 156/2020/NĐ-CP ngày 31 tháng 12 năm 2020 của Chính phủ quy định xử phạt vi phạm hành chính trong lĩnh vực chứng khoán và thị trường chứng khoán.

15) Xem Điều 15 Nghị định số 156.

Bởi lẽ, nếu như HĐ có khả năng tư lợi có thể mang lại lợi ích lớn hơn các giao dịch thông thường thì cần cho phép công ty đại chúng được thực hiện các HĐ này, và yêu cầu đặt ra lúc này là thực hiện các biện pháp kiểm soát phù hợp để cho các cá nhân không thể trục lợi được từ các HĐ đó [6].

2.4.2. Đối với các hợp đồng giữa công ty đại chúng và bên có liên quan cần phải có quy định về lợi ích đối ứng (consideration [7])

Pháp luật hợp đồng Việt Nam chịu ảnh hưởng của truyền thống dân luật không yêu cầu sự tồn tại của lợi ích đối ứng giữa các bên khi tham gia vào thỏa thuận như là một đặc tính của HĐ [8]. Thế nhưng, các nhà lập pháp Việt Nam nên chăng xem xét đối với các loại HĐ với các bên có liên quan như HĐ cấp khoản vay của công ty đại chúng cho người có liên quan hoặc các HĐ "có khả năng tư lợi" thì nên có quy định về sự cân bằng lợi ích của các chủ thể tham gia trong HĐ này. Ví dụ, quy định sàn lãi suất cho HĐ vay, thời gian cho vay tối đa là bao nhiêu lâu, xác định giá trị giao dịch theo nguyên tắc bảo đảm cân bằng, phù hợp với thị trường, người được cho vay có nghĩa vụ và quyền lợi gì, công ty được quyền lợi gì từ giao dịch này. Thì nó vừa giảm thiểu được một phần khả năng thu lợi bất hợp pháp vừa bảo vệ được các cổ đông nhỏ của công ty đại chúng – chủ thể yếu thế cần được bảo vệ.

2.4.3. Sử dụng tiền phạt của các công ty đại chúng vi phạm các quy định về quản trị công ty đưa vào quỹ hỗ trợ cổ đông

Một điều mà tác giả cho rằng chưa hợp lý là việc các công ty đại chúng vi phạm quy định về quản trị công ty thì người thiệt hại chắc chắn là cổ đông còn lại của công ty, các cổ đông nhỏ. Thế nhưng, khi phát hiện vi phạm và bị xử phạt thì công ty đại chúng phải nộp khoản phạt vào ngân sách nhà nước, như vậy, chẳng khác nào cổ đông công ty lại thiệt hại một khoản nữa, vì vừa xảy ra một giao dịch tư lợi – không vì lợi ích công ty, gây thiệt hại cho công ty, cho cổ đông, thì nay công ty lại tốn thêm một khoản chi phí vì vi phạm hành chính. Vậy thì tại sao không sử dụng số tiền này vào khoản quỹ hỗ trợ cho cổ đông của công ty, sau khi kết thúc mỗi năm tài chính, sử dụng số tiền này chia cho cổ đông theo tỷ lệ sở hữu.

3. Kết luận

Bài viết đã tập trung phân tích, đánh giá quy định và thực trạng về HĐ cho vay giữa công ty đại chúng với người liên quan. Từ đó, tác giả đề xuất một số ý kiến góp phần hoàn thiện pháp luật quy định về HĐ cho vay giữa công ty đại chúng với người liên quan. Như vậy, việc hoàn thiện quy định pháp luật góp phần tạo cơ sở pháp lý điều chỉnh, đảm bảo quyền và lợi ích hợp pháp của các bên trong quan hệ HĐ giữa công ty đại chúng với người liên quan, đồng thời bảo đảm môi trường kinh doanh của doanh nghiệp phát triển bền vững.

Tài liệu tham khảo

[1] Quốc hội (2015), *Bộ luật Dân sự số 91/2015/QH13*.

[2] Quốc hội (2015), *Luật Chứng khoán số 54/2019/QH14*.

[3] Quốc hội (2022), *Văn bản hợp nhất số 07/VBHN-VPQH Luật Doanh nghiệp*.

[4] Đồng Thái Quang, Lê Thanh Sơn (2022), *Giải pháp bảo vệ quyền cổ đông trong công ty cổ phần,* Tạp chí Nghiên cứu Lập pháp, số 10 (458), tháng 05.

[5] Hoài Thư (2022), *C69 bị phạt 85 triệu đồng do vi phạm giao dịch với cổ đông*, nguồn: https://fili.vn/2022/06/c69-bi-phat-85-trieu-dong-do-vi-pham-giao-dich-voi-co-dong-737-973526.htm, truy cập ngày 25/7/2022.

[6] Nguyễn Thanh Lý (2022), *Kiểm soát giao dịch có khả năng tư lợi trong công ty,* Tạp chí Nghiên cứu Lập pháp, số 07 (45), tháng 04.

[7] Phạm Quang Huy (2016), *"Consideration" theo pháp luật hợp đồng Hoa kỳ,* Tạp chí Luật học, số 11 (198), tháng 11.

[8] Trương Nhật Quang (2020), *Pháp luật về hợp đồng các vấn đề pháp lý cơ bản*, NXB Dân trí, Hà Nội.

[9] SSC, *Xử phạt vi phạm hành chính trong lĩnh vực chứng khoán và thị trường chứng khoán đối với Công ty cổ phần Tập đoàn Xây dựng Hòa Bình*, nguồn: https://ssc.gov.vn/webcenter/portal/ubck/pages_r/l/chitit?dDocName=APPSSCGOVVN1620145236, truy cập ngày 28/4/2025.

[10] Kim Phương Bình (2025), *Thị trường chứng khoán tuần mới (31/3-4/4/2025): Có thể "test" ngưỡng 1.300 điểm, cơ hội tái cơ cấu danh mục nếu VN-Index điều chỉnh sâu*, nguồn: https://special.nhandan.vn/chung-khoan-tuan-3103-0404/index.html, truy cập ngày 28/4/2025.

[11] Hoài Thư (2022), *C69 bị phạt 85 triệu đồng do vi phạm giao dịch với cổ đông*, nguồn: https://fili.vn/2022/06/c69-bi-phat-85-trieu-dong-do-vi-pham-giao-dich-voi-co-dong-737-973526.htm, truy cập ngày 25/7/2022.